

تاریخات

تاریخات (tari.xat)، کتابی به فارسی در بردارنده مواد تاریخ، تألیف ملاحسین مخدوم بی طالع بخارایی. گویا این اثر در ۱۸۳۸ / ۱۸۳۹م تألیف شده است. بی طالع برای ماده تاریخهایی که آورده، توضیحاتی به نثر داده است. قطعات تاریخ این کتاب در رویدادها و مناسبتهایی از این دست سروده شده است: شیوع وبا در بخارا در ۹۹۹ق، گشوده شدن بدخشان به دست کامران فرزند ظهیرالدین بابر گورکانی (۹۳۲ - ۹۳۷) در ۹۵۱ق، بنیاد مسجدی در هرات به فرمان امیر علی شیر نوایی، فراغت جامی از سرودن یوسف و زلیخا، بنیاد بازار چهارسوق به فرمان عبدالله خان، فتح هرات به دست عبیدالله خان ازبک (۹۴۰ - ۹۴۶ق)، کشته شدن نادرشاه تاریخ ادبیات نگاری در تاجیکستان (۱۱۴۸ - ۱۱۶۰ق)، کشته شدن حاکم حصار، الله بردی، تأسیس مدرسه میرعرب بخارا و فتح خوقند، شهر سبز، زامین، اوراتپه و چشت به دست امیر نصرالله منفیتی (۱۸۲۶ - ۱۸۶۱م). تاریخات ارزش تاریخی و فرهنگی بسیاری دارد. نسخه دست نویسی از آن به خط مؤلف به شماره ۱۳۰۳/۱۳ (۱۰۵ الف - ۱۸ الف) در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم تاجیکستان نگه داری می شود.

منبع: فهرست دست نویس های شرقی فرهنگستان علوم تاجیکستان، ۲۶۳ - ۲۶۲/۱.

قبادیانی

Таърихот

“Таърихот”, китобе ба форсӣ дарбардорандаи маводди таърих, таълифи Муллоҳусейн Махдуми Бетоледи Бухороӣ. Гуё ин асар дар 1838-1839 таълиф шудааст. Бетолей барои модаи таъриххое, ки оварда, тавзеҳоте ба наср додааст. Қитъаоти таърихи ин китоб дар рӯйдодҳо ва муносибатхое аз ин даст суруда шудааст: паҳн шудани вабо дар Бухоро дар 999 қ., кушода шудани Бадахшон ба дасти Комрон, фарзанди Заҳириддин Бобури Гургонӣ (932-937) дар 951 қ., бунёди масҷиде дар Ҳирот ба

фармони Амир Алишери Навоӣ, фароғати Ҷомӣ аз сурудани Юсуф ва Зулайхо, бунёди бозори Чаҳорсавқ ба фармони Абдуллоҳон, фатҳи Ҳирот ба дасти Абдуллоҳони ўзбек (940-946 қ.), кушта шудани ҳокими Ҳисор, Аллабердӣ, таъсиси мадрасаи Мир Араби Бухоро ва фатҳи Хуқанд, Шаҳрисабз, Зомин, Ўротеппа ва Чишт ба дасти Амир Насруллои Манғитӣ (1826-1861).

“Таърихот” арзиши таърихӣ ва фарҳангии бисёре дорад. Нусхаи дастнависе аз он ба хатти муаллиф ба шумораи 13/1303 (118а-105б) дар Пажуҳишгоҳи шарқшиносии Академияи илмҳои Тоҷикистон нигоҳдорӣ мешавад.

Манбаъ: Феҳристи дастнависҳои шарқии Академияи илмҳои Тоҷикистон, 1/262-263.

Қубодиёни

Донишномаи адаби форсӣ. Адаби форсӣ дар Осиёи Миёна. – Техрон: Интишороти вазорати фарҳанг ва иршоди исломӣ, 1380, ҷ. 1, саҳ. 245.